

Examen VWO

2013

tijdvak 1
donderdag 23 mei
13.30 - 16.30 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bijlage.

Achter dit examen is een erratum opgenomen.

Het examen bestaat uit 28 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 73 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Veranderende opvattingen in het jeugdstrafrecht tegen de achtergrond van veranderingen in criminaliteitscijfers onder jongeren

Bij deze opgave horen de teksten 1 tot en met 5 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In 2009 pleitte hoogleraar Theo Doreleijers voor een aanpassing van het strafrecht voor de groep 16- tot 23-jarigen (tekst 1). Zijn voorstel sluit aan bij standpunten in de discussie over het strafrecht. Een belangrijke vraag is: wat werkt? Het Tijdschrift voor Criminologie publiceerde de resultaten van een onderzoek waarin recidive na gevangenisstraf wordt vergeleken met recidive na werkstraf (tekst 2).

In 2011 doet staatssecretaris Fred Teeven een voorstel aan de Kamer waarin hij speciaal jongerenstrafrecht wil invoeren. Zijn voorstel krijgt veel kritiek van onder andere Doreleijers en ook van onderzoeker Peer van der Helm (tekst 3).

Voor het ontwikkelen en bepalen van overheidsbeleid met betrekking tot jeugdcriminaliteit is het belangrijk om een helder beeld te krijgen van de ernst van het probleem van de jeugdcriminaliteit. In 2010 was de criminaliteit onder jongeren lager dan in het jaar daarvoor met uitzondering van Marokkaanse jongeren (tekst 4). Enige informatie over de positie van Marokkaanse jongeren is te vinden in tekst 5.

Lees tekst 1.

- 2p 1 Leg uit of het voorstel van hoogleraar Doreleijers over een aanpassing van het strafrecht aansluit bij de opvattingen van de Klassieke School of bij de opvattingen van de Moderne Richting.

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen daad(straf)recht en dader(straf)recht.

- 2p 2 Leg uit waar de inzichten van Doreleijers bij passen, bij daad(straf)recht of bij dader(straf)recht. Betrek in je antwoord het verschil tussen beide soorten recht.

In hetzelfde jaar waarin Doreleijers pleit voor een verandering van het strafrecht, verschijnt in het septembernummer van het Tijdschrift voor Criminologie een artikel over een onderzoek waarin recidive na werkstraffen wordt vergeleken met recidive na gevangenisstraffen. Een fragment van dit artikel is opgenomen als tekst 2.

Lees tekst 2.

- 2p 3 Wat is in het onderzoek van tekst 2 de afhankelijke en wat is de onafhankelijke variabele?

Met het oog op de validiteit van het onderzoek hebben de onderzoekers een *matching* studie uitgevoerd, zie de regels 7-14 van tekst 2.

Voorbeelden van kenmerken waarop gematched is, zijn onder andere: leeftijd, sekse, criminele geschiedenis en soort delict.

- 2p 4 Leg uit waarom het voor de validiteit van het onderzoek van belang is dat de daders van de twee groepen op grond van bovenstaande kenmerken gematched zijn.

Lees tekst 3.

Uit tekst 3 blijkt dat de VVD bij criminaliteitsbestrijding meer de nadruk legt op repressie dan op preventie. Het mensbeeld van het liberalisme past hierbij.

- 2p 5 Beschrijf het mensbeeld van het liberalisme en leg uit dat dit mensbeeld past bij de nadruk op repressie in het beleid dat de VVD voorstaat.

Uit tekst 3 kun je opmaken welk idee Peer van der Helm heeft over de vraag hoe gedrag tot stand komt. Je kunt zijn standpunt een plaats geven in het nature–nurture debat.

- 2p 6 Leg uit dat zijn argumenten voor een deel passen bij de nature-visie en voor een deel bij de nurture-visie.

Lees tekst 4.

Om in kaart te brengen hoeveel criminaliteit er gepleegd wordt, gebruiken onderzoekers verschillende bronnen en onderzoeksmethodes.

- 2p 7 Geef bij elk van de drie volgende uitspraken een bron of onderzoeksmethode waarop de onderzoekers zich kunnen baseren:
- het aantal aangehouden verdachten van een misdrijf is gedaald;
 - het aantal voor een misdrijf veroordeelde personen is gedaald;
 - het aantal jongeren dat zegt zich schuldig te hebben gemaakt aan een delict is gedaald.

In tekst 4 worden drie leeftijdsgroepen expliciet onderscheiden. Te weten de leeftijdsgroep van 10- en 11-jarigen, de 12- tot en met 17-jarigen en de groep van 18 tot en met 24 jaar. De strafrechtelijke aanpak van wetsovertreders is afhankelijk van de leeftijdsgroep.

- 3p 8 Wat houdt de strafrechtelijke aanpak van elk van die leeftijdsgroepen in? Geef voor elke leeftijdsgroep een verklaring voor dat verschil in aanpak.

Zie de regels 27 tot en met 35 van tekst 4 en maak gebruik van tekst 5.
Verschillende sociologische theorieën over het ontstaan van criminaliteit kunnen een verklaring geven voor de uitzonderingspositie van Marokkaanse jongvolwassenen (zie regels 32-33 van tekst 4).

- 6p 9 Geef voor deze uitzonderingspositie van Marokkaanse jongvolwassenen
- a een verklaring met behulp van subculturele benadering(en) in de criminologie;
 - b een verklaring met behulp van de bindingstheorie;
 - c een verklaring met behulp van de anomietheorie.
- Betrek bij elke theorie een gegeven over de maatschappelijke positie van Marokkaanse jongeren.

Opgave 2 Modernisering van de monarchie

Bij deze opgave hoort tekst 6 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In deze opgave staat de politieke discussie over de modernisering van de monarchie in Nederland centraal. De laatste 15 jaar vindt er met enige regelmaat in de politiek een discussie plaats over de rol van de koning(in) in de Nederlandse democratie.

In augustus 2011 bracht een PvdA-commissie in haar rapport 'Verbindend koningschap in de Republiek' advies uit aan het partijbestuur van de PvdA over modernisering van de monarchie in Nederland (tekst 6).

Een half jaar na het verschijnen van het PvdA-rapport (maart 2012) heeft de Tweede Kamer besloten op voorstel van D66 – door wijziging van het Reglement van Orde van de Tweede Kamer – om voortaan zelf de informateur(s) en formateur aan te wijzen. Eén voorstel uit het rapport van de PvdA-commissie is daarmee gerealiseerd.

Lees tekst 6.

De PvdA is een sociaaldemocratische partij.

- 1p 10 Leg uit dat in de voorstellen van de PvdA in tekst 6 een uitgangspunt van de sociaaldemocratische ideologie is te herkennen.

Hoewel de PvdA-commissie de rol van de koning(in) sterk wil inperken, is deze commissie geen voorstander van het afschaffen van de monarchie. De PvdA-commissie wijst erop dat acht landen met een monarchie tot de meest stabiele en historisch meest effectieve democratieën in Europa behoren (België, Denemarken, Groot-Brittannië, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Spanje en Zweden).

In het verleden is de grondwet zo aangepast, dat de Nederlandse monarchie past binnen de (beginselen van de) democratische rechtsstaat.

- 2p 11 Leg uit hoe in de grondwet de monarchie in overeenstemming is gebracht met de 'democratische rechtsstaat'. Betrek in je antwoord het betreffende beginsel in onze grondwet en een kenmerk van de democratische rechtsstaat.

Volgens Carla van Baalen – directeur van het Centrum voor Parlementaire Geschiedenis van de Radboud Universiteit Nijmegen en bijzonder hoogleraar parlementaire geschiedenis aan die universiteit – zullen de huidige voorstellen om het staatshoofd geen rol meer te laten spelen bij de formatie niet tot verbeteringen in het formatieproces leiden. *(Bron: Baalen, C. van (2011, 24 september). Exit koningin leidt niet tot verbeteringen in het formatieproces. De Volkskrant.)*

- 4p 12 a Wat was de rol van de koningin in de kabinetsformatie? Beschrijf twee stappen in het proces van de kabinetsformatie waarbij de koningin betrokken was.
- b Leg uit waarom volgens Van Baalen het proces van de kabinetsformatie niet wezenlijk zal veranderen als de koningin daarin geen rol meer speelt. Betrek in je antwoord kenmerken van het Nederlands kiesstelsel.

Opgave 3 Waar komt de witte woede vandaan?

De ontevredenheid van burgers in de volkswijken

Bij deze opgave hoort tekst 7 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Uit een recent rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau (het SCP) komt naar voren dat Nederlanders veel ontevredener zijn over Nederland en de kant die Nederland op gaat dan je op basis van hun persoonlijke situatie zou verwachten. Het SCP heeft dat samengevat als “Met mij gaat het goed, maar met ons gaat het slecht.” *(Bron: Stemming onbestemd. Tweede verdiepingsstudie Continu Onderzoek. Burgerperspectieven. (2011, maart). SCP.*

Een onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut heeft zich gericht op de ontevredenheid van bewoners in bepaalde wijken. Tekst 7 is een artikel naar aanleiding van dat onderzoek.

Lees de regels 1 tot en met 32 van tekst 7.

In de regels 22-32 wordt gesproken over buurten met een snel veranderende bevolkingssamenstelling. De snelle veranderingen in de buurten hebben geleid tot vermindering van de sociale cohesie.

- 2p 13 Noem twee indicatoren waarmee vermindering van de sociale cohesie kan worden gemeten.

Lees de regels 33 tot en met 53 van tekst 7.

De onderzoekers kozen voor het houden van interviews en niet voor het afnemen van een schriftelijke enquête.

- 1p 14 Geef een reden waarom de onderzoekers voor deze methode hebben gekozen.

Zie de regels 41 tot en met 53 van tekst 7.

- 2p 15 Leg uit waarom de onderzoekers op grond van de onderzoeksmethode voorzichtig moeten zijn met het generaliseren van de uitkomsten van dit onderzoek.

Lees de regels 54 tot en met 99 van tekst 7.

Politieke partijen vervullen een aantal functies in het besluitvormingsproces. De respondenten hebben veel kritiek op de samenleving, de overheid en politici. Men zou kunnen stellen dat de gevestigde politieke partijen bepaalde functies in het besluitvormingsproces niet goed hebben vervuld.

- 3p 16 Leg uit welke functies gevestigde politieke partijen niet goed hebben vervuld. Ga uit van drie functies.

Opgave 4 De ontevredenheid van burgers en de rol van De Telegraaf

Bij deze opgave hoort tekst 8 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Tekst 8 verscheen in het voorjaar van 2011. Binnen de Europese Unie en in de EU-lidstaten werd een politieke discussie gevoerd of Europa akkoord moest gaan met extra financiële steun voor Griekenland om een dreigend faillissement van dit land te voorkomen.

Lees de regels 1 tot en met 33 van tekst 8.

Naar aanleiding van de berichtgeving van *De Telegraaf* over de eurocrisis en Griekenland merken de *NRC*-redacteuren Toon Beemsterboer en Wilmer Heck op dat *De Telegraaf* zich weinig aantrekt van journalistieke ethiek (zie de regels 23-25 van tekst 8).

- 2p 17 Noem twee journalistieke normen die Beemsterboer en Heck bedoeld kunnen hebben.

Een organisatie die zich sterk maakt voor het omschrijven en in stand houden van de journalistieke ethiek is de Raad voor de Journalistiek (RvdJ). Deze Raad “beoordeelt naar aanleiding van een klacht over een journalistieke uiting of gedraging of de grenzen zijn overschreden van hetgeen, gelet op de eisen van journalistieke verantwoordelijkheid, maatschappelijk aanvaardbaar is.” (*Bron: In de Leidraad van de Raad voor de Journalistiek. Geraadpleegd via <http://www.rvdj.nl/rvdj-archive>.*)

Op 8 oktober 2008 wordt Sjuul Paradijs hoofdredacteur van *De Telegraaf*. Op 14 december 2008 zegt *De Telegraaf* alle medewerking met de RvdJ op. Redactie en hoofdredactie erkennen het gezag van de Raad voor de Journalistiek niet meer.

De Telegraaf is van mening dat de normen die de Raad hanteert voor publicaties (of de manier waarop die tot stand komen) “onredelijk veel zwaarder zijn dan wettelijke normen.” (*Bron: Telegraaf keert Raad de rug toe (2008, 14 december). Geraadpleegd via <http://www.telegraaf.nl/binnenland/2791021>.*)

- 2p 18 Noem drie voorbeelden van deze ‘wettelijke normen’.

Zie de regels 5 tot en met 33 van tekst 8.

In de berichtgeving over Griekenland maakt *De Telegraaf* gebruik van een bepaald mediaframe.

- 3p 19 a Geef een omschrijving van het begrip mediaframe.
b Typeer het frame dat *De Telegraaf* gebruikt.
c Wat kan het gevolg zijn van een dergelijk frame?

Krantenredacties maken elke dag een selectie van het nieuws. Algemene selectiecriteria zijn bijvoorbeeld ‘De gebeurtenissen zijn actueel’ en ‘De gebeurtenissen kennen continuïteit’. Naar aanleiding van tekst 8 lijkt het erop dat voor de redactie van *De Telegraaf* bepaalde selectiecriteria een grotere rol spelen dan voor de redactie van *NRC Handelsblad*.

- 2p 20 Leg uit dat voor de redactie van *De Telegraaf* andere selectiecriteria van het nieuws een rol spelen dan voor de redactie van *NRC Handelsblad*. Betrek in je antwoord de verschillen tussen populaire kranten en kwaliteitskranten.

Maak gebruik van tekst 8.

De media vervullen een aantal functies in het proces van politieke besluitvorming zoals de informerende functie en de controle- of waakhondfunctie.

- 3p 21 Leg uit welke drie **andere** functies van de media in het proces van politieke besluitvorming *De Telegraaf* als ‘campagnekrant’ vervult. Geef bij elke functie een passend citaat uit tekst 8.

Zie de regels 59 tot en met 62 van tekst 8.

Indirect verwijzen Bakker en Meines in de laatste zin van tekst 8 naar het bestaan van pluriformiteit en diversiteit van kranten in Nederland.

- 4p 22 Leg uit op welke twee manieren de overheid de pluriformiteit en diversiteit van de pers heeft gewaarborgd.

De bemoeienis van de overheid met de pers is ook omstreden.

- 2p 23 Geef een argument voor de volgende stelling: juist marktwerking bevordert de pluriformiteit en diversiteit van kranten.

Opgave 5 De eurocrisis

Bij deze opgave horen de teksten 9 en 10.

Inleiding

De situatie rond de gemeenschappelijke munt, de euro, is tien jaar na de introductie verre van stabiel (mei 2012). In tekst 9 beschrijft Daniel Mügge één van de oorzaken van de eurocrisis: het ontstaan van een Europese kapitaalmarkt. In tekst 10 staan opvattingen van politieke partijen over de Europese Unie en voorstellen om de eurocrisis aan te pakken.

Gebruik tekst 9.

De internationale betrekkingen kan men analyseren vanuit het klassieke beeld van de internationale orde of vanuit het postklassieke beeld van de internationale orde.

- 4p **24** Leg uit vanuit welk perspectief tekst 9 is geschreven: het klassieke of het postklassieke beeld van de internationale orde. Betrek in je antwoord twee kenmerken van dat beeld en koppel elk kenmerk aan een gegeven uit de tekst.

Maak gebruik van tekst 10.

In het voorjaar van 2012 blijken er in Nederland flinke politieke tegenstellingen te bestaan rond de kwestie van de financiële hulp aan Griekenland en andere landen. Ook zijn er meningsverschillen over de vraag of er 'méér of minder Europa' moet zijn als reactie op de eurocrisis. In tekst 10 staan drie standpunten over de EU en de eurocrisis van verschillende politieke partijen. In elk standpunt zijn uitgangspunten of kenmerken van de achterliggende politieke ideologie of politieke houding te herkennen.

- 6p **25** Welke partij is in elk van de drie standpunten te herkennen? Kies uit CDA, PVV en SP. Noem van elke partij de betreffende politieke ideologie of houding.
Leg vervolgens je keuze voor elke partij uit aan de hand van twee uitgangspunten of kenmerken van de betreffende politieke ideologie of houding.

In tekst 10 staan verschillende visies van politieke partijen op de oorzaken en aanpak van de eurocrisis. Ook tussen de lidstaten van de EU zijn er verschillende visies over de aanpak van de eurocrisis. Dat de EU-landen moeilijk de eurocrisis kunnen oplossen, is mede te verklaren door het dilemma van collectieve actie.

- 3p **26** **a** Leg uit hoe het dilemma van collectieve actie de aanpak van de eurocrisis belemmert.
b Leg uit op welke wijze dit dilemma kan worden opgelost.

In de regels 20-28 van tekst 9 wordt verwezen naar de rol van de Europese Commissie en de Raad van de Europese Unie (kortweg de Raad of de Raad van Ministers genoemd) in het proces van veranderende regelgeving over het Europese bankwezen.

In de Raad is er zowel sprake van intergouvernementele besluitvorming als van supranationale besluitvorming.

- 2p **27** Leg het verschil uit tussen intergouvernementele besluitvorming en supranationale besluitvorming, en geef een voorbeeld van een beleidsterrein waar sprake is van intergouvernementele besluitvorming en een voorbeeld van een beleidsterrein waar sprake is van supranationale besluitvorming.

In het boek 'De bestuurlijke kaart van de Europese Unie' wordt de vraag gesteld hoe groot de macht is van de Commissie ten opzichte van de lidstaten. (*Bron: Van der Vleuten, A. (red.). (2010). De bestuurlijke kaart van de Europese Unie. Instellingen, besluitvorming en beleid. Bussum: Coutinho.*)

- 2p **28** Leg uit aan de hand van twee bevoegdheden van de Europese Commissie hoe de macht van de Commissie ten opzichte van de lidstaten is geregeld.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.

maatschappijwetenschappen vwo

Centraal examen vwo

Tijdvak 1

Opgaven

Aan de secretarissen van het eindexamen van de scholen voor vwo,

Bij het centraal examen maatschappijwetenschappen vwo op donderdag 23 mei, aanvang 13.30 uur, moeten de kandidaten de volgende mededeling ontvangen. Deze mededeling moet bij het begin van de zitting worden voorgelezen en/of aan de kandidaten worden uitgereikt.

Op **pagina 5 vervalt vraag 12** en de inleiding die daar direct aan vooraf gaat. De tekst hoeft niet te worden gelezen en de vraag hoeft niet te worden beantwoord.

Het College voor Examens
Namens deze, de voorzitter,

drs. H.W. Laan